

Відгук офіційного опонента

– доктора педагогічних наук, професора Розлуцької Галини
Миколаївни на дисертаційне дослідження

Русин Галини Андріївни «Тенденції розвитку української етнопедагогіки на західноукраїнських землях (1772-1939рр.)», представлено на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Г.А. Русин має незаперечну актуальність, зумовлену тим, що напротивагу уніфікації зростає потяг до збереження власної ідентичності, самобутності, культурних традицій. Слушно зазначено дисертанткою, необхідність вивчення процесу розвитку української етнопедагогіки на західноукраїнських землях викликана певними прогалинами у дослідженнях проблем української етнопедагогіки, зокрема: фрагментарність історико-педагогічного аналізу; зосередженість наукового пошуку на освітніх процесах в межах історичного періоду кінця XIX – початку XX століття; опис динаміки розвитку етнопедагогічних явищ без використання наукової методології; відсутність застосування міждисциплінарних підходів; обмежена кількість наративних розвідок, первинних архівних матеріалів тощо.

Вагомість проблематики дисертаційного дослідження підтверджується змістом державних документів України (закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про дошкільну освіту» (2001), «Про позашкільну освіту» (2000)), ратифікованих міжнародних документах про навчання й виховання майбутніх поколінь (Конвенція про права дитини (1991), Конвенція про захист прав людини та основних свобод (1950), Рекомендації про виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співпраці й миру (1974), Декларація принципів толерантності (1995) та ін.

Викладені аргументи засвідчують суспільну затребуваність дисертаційного дослідження Г.А. Русин.

Наукова новизна одержаних результатів

Не викликає заперечення наукова новизна одержаних результатів дослідження Г.А. Русин. У дисертації представлено всі необхідні рівні наукової новизни.

До найбільш істотних наукових результатів роботи віднесемо: результати системного й комплексного аналізу розвитку української етнопедагогіки на західноукраїнських землях протягом 1772-1939рр., представлені в історичній тягlostі й відповідній динаміці; обґрунтування провідних тенденцій розвитку досліджуваного явища з урахуванням концептуального та змістового критеріїв;

з'ясування змісту і сутності провідних етнопедагогічних концептів (Родина, Мова, Віра й Громада) та їх вплив на розвиток народної педагогіки західноукраїнської спільноти в досліджуваний період; виокремлення етнодемографічних, соціально-політичних й соціокультурних чинників формування етнопедагогічних знань українців на західноукраїнських землях; розробку періодизації розвитку цього історико-педагогічного процесу (I етап – 1772-1848 рр., II етап – 1848-1921 рр., III етап – 1921-1939 рр.); характеристики основних постулатів та атрибутів (внутрішні та зовнішні) родинної народної педагогіки західних українців та складники народного виховного ідеалу в досліджуваний період; визначення етнопедагогічних характеристик основних моделей національного шкільництва в умовах окупації на західноукраїнських землях (точково-фрагментарної, лінійно-фрагментарної, ступенево-фрагментарної); окреслення етнопедагогічного змісту наукових етнографічних розвідок, педагогічної та методичної літератури зазначеного періоду; представлення етнопедагогічного складника діяльності дитячих та молодіжних організацій Західної України з другої половини XIX століття; обґрунтування перспективи використання народно-педагогічного досвіду західних українців у сучасній системі освіти; удосконалення провідних історико-педагогічних характеристик національного шкільництва, аксіологічні засади народної родинної педагогіки, народної дидактики, народної деонтології. Подальшого розвитку набуло вітчизняне історико-педагогічне знання про народну родинну педагогіку, народну деонтологію, народну дидактику як основу використання етнопедагогічних знань і досвіду західних українців у сучасній системі освіти.

Відзначимо, що представлені в роботі Г.А. Русин факти й висновки можуть застосуватись у процесі викладання курсів етнопедагогіки, історії педагогіки, порівняльної педагогіки, історико-педагогічного джерелознавства тощо (для студентів другого та третього рівнів освіти).

У такому контексті рецензована дисертаційна робота заслуговує на увагу, оскільки має незаперечне теоретичне і практичне значення для розвитку сучасної системи освіти та педагогічної науки України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінка змісту та завершеності дисертації

Ознайомлення з текстом дисертації дало нам розуміння, що робота Г.А. Русин «Тенденції розвитку української етнопедагогіки на західноукраїнських землях (1772-1939рр.)» виконана на належному науковому рівні і представляє собою закінчене дисертаційне дослідження. Структура роботи логічна, уможливило виконання поставлених завдань, дозволяє різнобічно дослідити проблему. Визначений науковий апарат дослідження та асоційовані із ним завдання логічно впливають із детального опрацювання масиву джерел. Високий ступінь наукової

новизни підтримує цінна історіографія дослідження, доцільно систематизована та класифікована авторкою. У роботі представлено визначені провідні групи історичних джерел, використаних у процесі дослідження, а саме: 1) нормативно-правові акти та інші нормативні документи (загальнодержавного і регіонального рівня); 2) первинні джерела, передовсім, архівні, етнографічні, фольклорні матеріали; 3) наративні джерела; 4) праці з методології й теорії досліджуваної проблеми.

Унікальність і повноту викладених у дисертаційному дослідженні положень забезпечують об'єктивність, історизм, єдність історичного й логічного, спадкоємність і наступність етнопедагогічних концептів, що визначають народно-педагогічний вплив на навчання й виховання дітей тамолоді – Родини, Мови, Віри й Громади. Вибір цих концептів відповідає основній концептуальній ідеї дослідження та корелює з парадигмальними ідеями дослідження, його основними принципами, провідними науковими підходами та методами, зумовлюється їх соціально-інституційним характером, системним характером впливу на народно-педагогічний процес, сталістю основних характеристик функціонування означених концептів в етнокультурному середовищі українців західноукраїнського регіону в окреслений період.

Відзначимо доречність методологічних підходів до аналізу процесу розвитку української етнопедагогіки, історико-педагогічної реконструкції й інтерпретації на усіх методологічних рівнях.

Коректно визначені хронологічні та територіальні межі дослідження у взаємоз'язку із суспільно-історичними перипетіями та екстраполяцією історичних подій, фактів та явищ у змісті освітніх нормативних документів соціокультурного та організаційно-освітнього характеру.

Схвальної оцінки заслуговує авторська модель висвітлення змісту українського шкільництва на західноукраїнських землях через етнопедагогічну сутність в історичній динаміці із урахуванням точково-фрагментарної, лінійно-фрагментарної, ступенево-фрагментарної характеристик. Цінним, як на наш погляд, є виокремлення основних аспектів етнопедагогічної діяльності громадських організацій та суспільно-релігійних рухів на західноукраїнських землях в заявлених хронологічних межах.

У джерельній базі дисертації й авторефераті представлено 45 публікацій авторка, серед яких: 3 монографії, 2 статті у наукових періодичних виданнях, що індексуються в наукометричній базі Web of Science, 17 статей у наукових періодичних виданнях України, включених до групи Б, 2 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 2 навчально-методичних посібники, 5 розділів у вітчизняних та зарубіжних колективних наукових монографіях, 6 публікацій у матеріалах наукових конференцій, 4 публікації у збірниках наукових праць. Аналіз проблематики публікацій свідчить про відображення основних результатів кожного

з розділів дисертаційного дослідження. Кількість публікацій, їх обсяг, якість і проблематика відповідають вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Висновки з розділів та висновки з дослідження виважені, цілісні і комплексно відображають авторську позицію і високий рівень узагальнення теоретичного та емпіричного матеріалу. Основні положення й результати дослідження оприлюднені на науково-практичних конференціях, круглих столах та педагогічних читаннях різного рівня, зокрема, на 11 міжнародних, 11 всеукраїнських, які проходили Луцьку, Івано-Франківську, Мукачеві, Запоріжжі, Умані, Холмі (Польща) тощо. З огляду на це, можна стверджувати, що кількість і якість опублікованих Г.А. Русин наукових праць є достатньою, дисертація пройшла належну апробацію і є самостійною науковою працею. Кількість і якість опублікованих наукових праць підтверджує належну апробацію дослідження і самостійність наукової праці.

Аналіз змісту дисертації та публікацій, у яких опубліковано основні результати дослідження Г.А. Русин, засвідчує достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації і дає підстави стверджувати, що мети роботидосягнуто, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Отримані авторкою результати мають значення для розвитку вітчизняної науки і практики. Дисертаційні матеріали можуть бути використані в процесі планування й організації історико-педагогічних досліджень в Україні, у підготовці науково-методичної та навчальної літератури із зазначених вище навчальних дисциплін, при складанні бібліографічних та біобібліографічних покажчиків тощо. Методичні рекомендації до самостійної роботи, розроблені авторкою з дисципліни «Педагогічна майстерність» для студентів спеціальності «Початкова освіта» успішно використовуються в освітньому процесі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Зазначимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними. Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він загалом відповідає вимогам, що визначаються МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Г.А. Русин дисертаційного дослідження «Тенденції розвитку української етнопедагогіки на західноукраїнських землях (1772-1939рр.)».

Дискусійні положення та зауваження

Дисертаційне дослідження має певні недоліки, які не впливають на загальну позитивну оцінку. Як усяка наукова праця, присвячена дослідженню маловивчених і водночас актуальних педагогічних феноменів, дисертація Г.А. Русин містить і певні дискусійні положення, зокрема:

1. Теоретико-методологічний аналіз проблеми дослідження (п.1.1 дисертації), здійснений загалом на належному рівні, міг би бути доповнений, на нашу думку, більш ґрунтовним аналізом базових понять дослідження, передусім, понять «тенденція» і «концепт», оскільки вони входять до ключових понять дисертаційної роботи.

2. На нашу думку, потребує доопрацювання концепція дослідження (вступ до дисертації). По-перше, вона має чітко співвідноситися з розробленою авторкою етнопедагогічною концепцією освітнього процесу в сучасній вітчизняній системі освіти; по-друге, розроблена Г. А. Русин концепція дослідження ґрунтується на чотирьох провідних концептах (Родини, Мови, Віри і Громади), яким в описі концепції приділено недостатньо уваги порівняно з провідними науковими підходами та методами дослідження.

3. Дисертаційне дослідження є, без сумніву, цілісним і завершеним результатом наукового пошуку здобувачки. Його структура логічна й продумана. Натомість вважаємо, що розробка етнопедагогічної концепції освітнього процесу в сучасній Україні, побудована на урахуванні історичного досвіду народно-педагогічної діяльності в західноукраїнській спільноті, має дещо відірваний від усього попереднього тексту зміст (п.5.2 дисертації). Побудова таких складних педагогічних моделей, на нашу думку, потребує окремого наукового дослідження і може стати темою дисертації за спеціальністю 015 (Професійна освіта за спеціалізаціями).

4. У процесі дослідження здобувачка використала, на нашу думку, ґрунтовний і необхідний з наукової точки зору етнографічний матеріал, що представляє, насамперед, народний фольклор виховного змісту, характерний для основних етнічних груп, що населяли і населяють Західну Україну (насамперед, у розділі 2 і 3 дисертації). Водночас зауважимо, що авторкою не виокремлено народно-педагогічних особливостей кожної з західноукраїнських етнічних груп (бойків, гуцулів, лемків), а такі відмінності напевно можна відстежити упродовж досліджуваного періоду.

У процесі проектування моделей українського національного шкільництва (п.3.1 дисертації) варто було б подати більш широкі статистичні дані про розвиток мережі навчальних закладів в західноукраїнському регіоні, де, як стверджує автор, розвивався народно-педагогічний компонент змісту освіти. Зазначимо також, що виокремлення названого народно-педагогічного компонента здійснено здобувачкою дещо поверхово, а сформульований висновок про стабільну фрагментарність цього компонента упродовж досить

тривалого історичного періоду потребує, на нашу думку, окремого обґрунтування.

Загальний висновок

Попри висловлені зауваження загалом подана до захисту докторська дисертація Галини Андріївни Русин «Тенденції розвитку української етнопедагогіки на західноукраїнських землях (1772-1939 роки)» є актуальним, самостійним, завершеним і достатньо апробованим дослідженням, результати якого мають практичне значення для розвитку вітчизняної педагогічної науки і практики. Сформульовані у дослідженні висновки можуть бути корисними для підготовки наукових праць з етнопедагогіки, порівняльної педагогіки, історико-педагогічного джерелознавства, історії педагогіки, у процесі планування й організації історико-педагогічних досліджень в Україні.

Рівень викладених у дисертації наукових положень проведеного дослідження, його аргументованість та наукова новизна засвідчують його цілісність, самостійність, завершеність, належну практичну значущість. Дисертація і автореферат загалом відповідають вимогам до оформлення дисертацій і авторефератів дисертацій (п. 9, 11, 12, 13, 14 Постанови КМУ № 567 від 24.07.2013 р. «Про порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»). Це дозволяє рекомендувати спеціалізованій вченій раді Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка присвоїти Галині Андріївні Русин науковий ступінь доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент – доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський
національний університет»

Галина РОЗЛУЦЬКА

Підпис д.пед.н., проф. Г.М. Розлуцької засвідчую:
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ», к.т.н.

Олена МЕЛЬНИК

